

Huizinga's boek zich beter laat overzetten wanneer hij over zaken spreekt die hem vertrouwd zijn dan wanneer hij zich begeeft op het hem onbekende terrein der economie. In noten heeft de vertaler de sporadische kleine fouten op een bescheiden wijze recht gezet en Nederlandse zaken en vergelijkingen duidelijk gemaakt aan de Amerikaanse lezers. Dat is haast altijd deskundig gedaan en slechts eenmaal ontspoot hij, op p. 266. Huizinga schreef dat het woord probleem door gedachtenloos gebruik een cliché was geworden en 'als zodanig de persecutie van Charivarius' te lijden had. Daarbij geeft Rowen de wel vermakelijke noot: 'Since there is no such person or god in classical mythology, the name Charivarius is obviously Huizinga's jesting transformation of the famous French satirical journal Charivari, on the model of a classical god'. Van die opmerking zou de heer Nolst Trénité genoten hebben. Maar men moet wel zeer ingeleid zijn in de eigenaardigheden van een ander land om zulke kleinigheden te weten. Voor het overige niets dan lof voor dit Amerikaanse boek dat onze grote historicus voluit recht doet.

J. W. Schulte Nordholt

J. Gilissen, ed., *Introduction bibliographique à l'histoire du droit et à l'ethnologie juridique, C/4, Pays-Bas* par L. E. van Holk (Editions de l'Institut de Sociologie fondé par Ernest Solvay, Université Libre; Brussel, 1971).

In dit groots opgezette repertorium, dat zowel de Europese als buiten-Europese rechtsgeschiedenis zal omvatten, heeft Mr. L. E. van Holk, directeur van het Nederlands Centrum voor Rechtshistorische Documentatie te Amsterdam, het hoofdstuk 'Nederland' voor zijn rekening genomen. Het doel was een selectieve bibliographie betreffende de rechtsgeschiedenis binnen de grenzen van het huidige Nederland samen te stellen. De titels zijn voorzien van Franse vertaling.

Het maken van bibliographieën is een oninspirerende, zelfverloochenende bezigheid en het past een recensent om het resultaat met dankbaarheid te bespreken zonder op alle slakken zout te leggen. Er is echter een grens aan wat men op het stuk van slordigheid, inconsequenties en willekeur toelaatbare kleinigheden mag noemen en die grens is in deze bibliographie verre overschreden. Het wemelt er van zonden tegen het voorgeschreven systeem, van onnauwkeurigheden, fouten in de titelbeschrijving, in auteursnamen, jaartallen van publicatie en wat niet al. Het is ondoenlijk en onnodig die alle op te sommen - een bloemlezing moge de lezer een indruk geven van wat er allemaal is misgegaan.

Om te beginnen het *Groot Placaet-boeck* van Cau, dat hier op naam is gesteld van diens voortzetter Van der Linden (no. 135). De titel is beperkt tot de twee beginwoorden, waarin één spelfout, met weglating van zowel Staten-Generaal als Staten van Holland, West-Friesland en Zeeland, zodat de inhoud van de collectie onduidelijk is. Het staat gerubriceerd onder 'Législation', terwijl de overige plakaatboeken naar provincie zijn gerangschikt. Het voorbeeld toont drie veel voorkomende euvelen bijeen: onnauwkeurige titelbeschrijving (zie ook Beekman's *Geschiedkundige Atlas* (no. 35), hier op naam van P. J. Blok gesteld), spellingfouten en ondoordachte indeling. Nog een paar exempelen van dit laatste: Fruin-Colenbrander staat op pag. 15, Fockema Andreae's *Nederlandse Staat onder de Republiek* op pag. 31, Oud's *Honderd Jaren* staat op pag. 32 onder 'Droit public', zijn *Jongste Verleden* (7 dln.) ontbreekt. K. de Vries' studie over het strafproces in de middeleeuwse stad heeft, als enige, in meer dan één rubriek een apart nummer en een aparte vertaling gekregen (nos. 335 en 419).

RECENSIES

Hoe selectief een bibliographie als deze ook zijn moge, de keuze moet systematisch zijn zonder al te opvallende lacunes binnen het systeem. Wie in een kennelijk pas in 1971 afgesloten lijst (cf. no. 169) het oorkondenboek van Van Mieris vermeldt, moet uiteraard ook Koch's *Oorkondenboek van Holland en Zeeland*(1970) opnemen. Wie onder 'Sources du droit' provinciegewijs de negentiende- en twintigste-eeuwse stadsrechtedities opsomt, moet dit niet nalaten voor de provincie Overijssel, waar de Vereeniging voor Overijsselsch Regt en Geschiedenis (verkeerd gespeld op pag. 11 en 19) een fraaie reeks stedelijke rechtsbronnen heeft gepubliceerd. Waarom in de paragraaf in kwestie niet naast stedelijk recht ook markerechten zijn opgenomen, is niet duidelijk. De enige bron hieromtrent, die Mr. Van Holk noemt, is het uitgaafje van Enklaar en De Monté Verloren in *Fontes Minores* (no. 383); het gaat schuil tussen de monographieën over zakelijke en heerlijke rechten. Daarentegen is Gerbenzon's *Excerpta Legum* tussen de bronuitgaven verdwaald, no. 84. Waarom wel het *Dagverhaal* van de Nationale Vergadering van 1796-8 (no. 226) en niet de dagverhalen van de daaropvolgende wetgevende lichamen? Waarom wel De Groot's *Inleidinge* en niet Huber's *Hedendaegse Rechtsgeleertheit*?

Ook bij de selectie der monographieën is weinig consequentie betracht, sommige onderwerpen krijgen overmatige belangstelling, andere komen onvoldoende aan hun trekken. Wie de geschiedenis der politieke theorie zoekt, wacht een teleurstellende taak. Onder de rubriek 'doctrine' vindt hij niets op dit gebied. Mej. Oudendijk's *Contract in de wordings-geschiedenis van de Republiek* staat onder 'droit international' (no. 435), Philips van Leyden (nos. 190,191) onder 'droit public'. Kossmann's *Politieke theorie in het zeventiende eeuwse Nederland* ontbreekt.

Onder de 448 (eigenlijk 447) titels van de lijst zijn een kleine 25 tijdschriftartikelen opgenomen. Het criterium voor deze uitverkiezing is onduidelijk, afgezien van een zekere voorkeur voor auteursnamen beginnend met de letter F. De Franse vertaling van de titels is vaak onbeholpen.

Een bibliographie moet, wil ze bruikbaar zijn, consequent geselecteerd en ingedeeld zijn, en redelijk nauwkeurig uitgevoerd. In beide opzichten schiet de Nederlandse bijdrage aan Gilissen's *Introduction bibliographique* helaas ernstig te kort.

J. A. Kossmann

C. Damen, O.S.B., *Geschiedenis van de Benediktijnenkloosters in de provincie Groningen* (Van Gorcum's Historische Bibliotheek, LXXXIX; Assen: Van Gorcum, 1972, 256 blz, f 40,-).

Pater Damen heeft zich door verschillende publicaties een vaardig geschiedschrijver van zijn eigen orde in Nederland getoond. Zo heeft hij in 1965 al geschreven, *De orde van Sint Benediktus in Nederland*, een boekje overigens zonder wetenschappelijke pretenties. Maar dit onderwerp vergt natuurlijk wel een breder behandeling en deze ambitieuze taak heeft de schrijver zich dan ook gesteld. Hij is van plan per provincie de daaringelegen Benediktijnenkloosters te behandelen en is begonnen met die van Groningen. Het kloekke deel waarin de resultaten zijn neergelegd, heeft hem tevens als Nijmeegse dissertatie gediend.

Het traditionele beeld van de Benediktijner kloosters voert ons naar de vroege middeleeuwen. Evangeliepredikers als Amandus, Bonifatius, Liudger stichtten toen hun abdijen als centra van cultuur, rijk gedoteerd door vorsten of hoge heren, die ook door hun monniken een duidelijk adellijke signatuur droegen. In de tiende en elfde eeuw heeft dan